

Så arbetar vi på

uppdrag granskning

2016

Riktlinjer för Uppdrag granskning

Vårt uppdrag är att blottlägga missförhållanden och maktmissbruk. Vi ska ge medborgarna verktyg för att kunna ta ställning i olika samhällsfrågor i det demokratiska samhället. En förutsättning för detta uppdrag är att vi har tittarnas förtroende. Detta förtroende förutsätter att vi är noggranna, rättvisa och modiga.

Vårt arbete omfattas redan nu av en rad regelverk, vilka utgör grunden för vårt program: Yttrandefrihetsgrundlagen (YGL)

Radio- och TV-lagen (RTL)

SVT: s sändningstillstånd (ST)

SVT: s interna riktlinjer

Spelregler för press, radio och TV

Enligt sändningstillståndet åligger det SVT att bland annat granska myndigheter, organisationer och företag som har inflytande på beslut som rör medborgarna.

Denna skyldighet innebär att program kan ha en kritisk infallsvinkel utan att därför strida mot kravet på opartiskhet.

Vi har detta granskande uppdrag.

Vi blottlägger missförhållanden vilket kan leda till långtgående konsekvenser för personer, företag och organisationer. Vi tränger in i komplexa samhällsfrågor, vilket gör att det inte enbart räcker med att återge vad två motstridiga parter säger. Vi ställs också inför ett allt hårdare motstånd. Makthavare medietränas och PR-firmor anlitas för att bemöta granskningen.

Vi behöver därför mer detaljerade riktlinjer än de föreliggande regelverken. Dessa riktlinjer är tänkta som ett stöd för medarbetarna i arbetet. Inga skrivna riktlinjer kan dock täcka alla de problem som uppstår i arbetet. I vissa situationer, där stort allmänintresse föreligger, kan det vara motiverat att göra avsteg från dessa riktlinjer. Om möjligt ska då medarbetaren först samråda med sin arbetsledare.

Vara oberoende

Trovärdigheten kräver att vi står fria från bindningar. Vårt oberoende kan ifrågasättas även om vi själva uppfattar oss som fria från andra intressen.

En medarbetare får därför inte ta uppdrag från utomstående utan att först samråda med sin chef. Bindningar som kan tänkas påverka trovärdigheten ska meddelas arbetsledaren.

Det kan gälla ideella uppdrag, aktieinnehav, vänskapsrelationer eller andra omständigheter som kan tänkas påverka medarbetarens trovärdighet i arbetet. Frilansar får inte utnyttja Uppdrag granskningens namn i kommersiella sammanhang.

Om vi väljer att sända material som tagits fram av utomstående part, exempelvis en intresseorganisation, ska vi i programmet tydligt redogöra för omständigheter och motiv.

Skydda känslig information

Omsorg om källor och hemligt material är en förutsättning för vårt granskande arbete. Inom Uppdrag Granskning hanterar vi information med stor sprängkraft och känsligt innehåll. Varje medarbetare ska vid början av sin anställning informeras om vikten av sekretess och kravet på att skydda källor. Detta för att garantera våra källors anonymitet men också för att göra det möjligt med ett öppet och generöst klimat mellan medarbetare på våra redaktioner.

Vid minsta tveksamhet om information omfattas av sekretess ska varje medarbetare samråda med sin redaktör innan den på något vis sprids.

Användning av sociala medier

Vi använder sociala medier för att utveckla dialogen med publiken, marknadsföra program och för att nå potentiella källor.

Allt som du skriver i sociala medier bör betraktas som helt öppet och publik information. Som medarbetare på Uppdrag granskning

ska du utgå ifrån att du blir förknippad med programmet även om du uttrycker dig privat. Du ska offentligt kunna stå för det du publicerar. Undvik därför att i all hast lägga upp åsikter i känsliga ämnen. Fundera ett extra varv innan du uttalar dig nedsättande om någon. Detta gäller även om du väljer att återge någon annans synpunkter.

Om du uttalar dig i en kontroversiell samhällsfråga på ett sätt som kan medföra att företagets, programmets eller din trovärdighet med fog kan ifrågasättas risker du att fråntas möjligheten att arbeta med just den frågan.

Var försiktig med att publicera bilder från redaktionen. Detsamma gäller information som ges på redaktionella möten. Uppgifter om kommande reportage får publiceras först efter samråd med redaktör. Sådan publicering ska genomgå vår sedvanliga faktakontroll

Du får inte heller sprida information som kan urholka källskyddet. Om du exempelvis anger din geografiska position kan det ge ledtrådar om vem du träffar.

Tänk också på att du inte har samma grundlagsskydd när du publicerar dig i sociala medier och att du själv kan bli juridiskt ansvarig för exempelvis förtal.

RESEARCH

Pröva hypotesen

Genomförandet av vårt uppdrag ska präglas av en uppriktig vilja att ta reda på hur det verkligen förhåller sig inom de områden vi granskar. Under researchen är det därför lika viktigt att ta fram uppgifter som talar emot vår hypotes som de som talar för. I praktiken innebär det att vi vid startmötet, där beslut tas om reportagets genomförande, gör vad vi kan för att finna alternativa förklaringar och att identifiera den svaga länken i idén. Till detta möte utses även en "djävulens advokat", reporter eller redaktör, med uppgift att driva en mothypotes.

I det fortsatta arbetet ska reportageteamet vinnlägga sig om att låta alla relevanta röster komma till tals och att förhålla sig kritiskt även mot de uppgifter som talar för hypotesen. Förmildrande omständigheter ska lyftas fram om de är relevanta i sammanhanget.

När arbetet med reportaget nått halvvägs görs en ny kontroll i ett "mittmöte", senast före att redigering inleds, för att säkerställa att reportageteamet är på rätt spår.

Uppträda på fältet

Vi ska på fältet visa gott omdöme och känna till hur lagen reglerar vårt arbete.

Det finns i lagen två regler om fotograferingsförbud:

Vi får inte fotografera inne i rättssal.

Vi får inte fotografera militära eller civila skyddsobjekt om fotoförbud råder.

Bara på dessa platser finns det ett lagstadgat fotograferingsförbud. Tänk dock på att upphovsrättsliga regler kan gälla för fotografering av upphovsrättskyddade verk, exempelvis tavlor, fotografier och installationer.

Vi är inte i alla lägen skyldiga att informera om att vi fotograferar. På direkt fråga om vi fotograferar ska vi svara sanningsenligt.

I övrigt gäller att vi får ta bilder där vi får vistas. Även här finns det två regler:

Den som utan lov går in eller stannar kvar i annans bostad gör sig skyldig till hemfridsbrott. Som bostad räknas även hotellrum, tält och trädgård. I praktiken innebär det att vi kan ringa på dörren till en villa men inte utan lov gå runt på tomten.

När det gäller andra platser som disponeras av någon, som exempelvis affär, kontor, fabrik, bondgård, skola, restaurang eller hyreshus, gäller att man måste ha ett behörigt ärende för att få gå in eller stanna kvar. Annars gör man sig skyldig till olaga intrång.

I båda fallen måste vi respektera en uppmaning om att lämna platsen.

Synas i bild

Våra medarbetare syns i bild när det är motiverat. Oftast står en reporter ensam

som avsändare men ibland dyker även andra medarbetare upp i bild, exempelvis när en scen uppstår. I så fall ska det förklaras för tittaren vem medarbetaren är.

Medarbetaren ska uppträda i bild så att tittarens koncentration inte störs av ovidkommande saker. Det kräver exempelvis genomtänkt klädsel så att den inte sticker ut för mycket eller på annat sätt står i vägen för innehållet. Synliga loggor på kläder är inte tillåtna.

Bilder på medarbetare som bär stativ eller bagage ska undvikas, såvida inte situationen absolut kräver det.

Informera om medverkan

Enligt Spelreglerna och SVT:s policy ska vi tillmötesgå rimliga önskemål från intervjuade personer om att i förväg få veta hur och var deras uttalanden återges. Personer som uttalar sig i reportage ska så långt möjligt informeras om sin medverkan i programmet. Detta gäller även bandade telefonsamtal.

Ta särskild hänsyn

TV-sändningar har stor genomslagskraft. Detta gäller inte minst Uppdrag granskningens program. Därför ska vi visa särskild hänsyn mot ovana intervjuobjekt, exempelvis minderåriga.

Använda anonym källa

Löfte om anonymitet kan vara en förutsättning för att en person ska ge oss uppgifter om missförhållanden. Dessa uppgifter ska prövas extra kritiskt just med tanke på att källan inte behöver stå för dem offentligt.

Om vi låter en anonym källa framföra kritik eller anklagelser i programmet bör vi tala om varför vi gör det och varför vi bedömer källan som trovärdig. Uppgifter från anonym källa ska så långt möjligt stödjas av annan dokumentation.

Skydda källan

Ett löfte om anonymitet måste enligt lag hållas. Tystnadsplikt gäller även i de fall man av omständigheterna haft skäl att förstå att källan vill vara anonym. En medarbetare som röjer sin källa riskerar fängelse i upp till ett år.

Vi skyddar våra källor med alla till buds stående medel. Källskyddat material ska låsas in. Källskyddat digitalt material ska krypteras.

Medarbetaren ska vara medveten om risken med att använda telefon och e-post i kontakt med källor. Vid sådana kontakter bör krypteringsverktyg användas.

Dokumentera arbetet

Genom att föra anteckningar och spela in telefonsamtal dokumenterar vi vårt arbete. Det är viktigt att i efterhand kunna redogöra för hur och när information togs fram. Om någon frågar om vi bandar svarar vi sanningsenligt.

Uppge identitet

Vi presenterar oss generellt som medarbetare på Uppdrag granskning eller på SVT. Det kan dock vara motiverat i det granskande arbetet att inte uppge sin identitet som journalist. Så kan exempelvis vara fallet när medarbetaren ringer ett företag för att tala med en möjlig källa.

Arbeta med dold kamera

Vi använder dold kamera när det är enda möjligheten att avslöja allvarliga missförhållanden. SVT:s policy är att dold kamera ska användas med stor restriktivitet.

Detta krävs, enligt SVT:s riktlinjer, för att kunna motivera dold kamera:

Det är ett avslöjande av oavvisligt stort allmänintresse.

Det är enda metoden för att kunna göra avslöjandet.

Den avslöjade erbjuds förklara/försvara sig i samma program.

Den dolda inspelningen kompletteras med tillgängligt material från öppna källor.

Beakta risken för att vi med dold kamera påverkar ett händelseförlopp eller en persons agerande på ett sätt som i efterhand kan uppfattas som otillbörligt.

Det dolt inspelade materialet vägs mot allmänintresset på ett sådant sätt att granskad person drabbas så lite som möjligt. Personen ska, i görligaste mån, erbjudas ta del av dold inspelning som är avsedd för publicering.

Beslut om användande av dold kamera ska godkännas av projektledaren.

Publicera dold telefoninspelning

Dold inspelning av telefonsamtal kan publiceras för att belägga ett missförhållande. Det kan exempelvis ske när ansvarig part vägrar att ställa upp på intervju inför kamera. Då kan vi istället välja att låta parten komma till tals genom ett bandat telefonsamtal, även om denne inte informerats om att samtalet bandats. Publicering av sådan dold inspelning kan enbart motiveras med att andra alternativ är uttömda och att ett stort allmänintresse föreligger.

Personen ska så långt möjligt före sändning informeras om publiceringen. Personen ska även erbjudas möjlighet att ta del av vilka uppgifter från telefonsamtalet som publiceras.

Utkräva ansvar

Ansvarsutkrävande är en grundsten i vår journalistik. Det innebär att person, myndighet, organisation eller företag som är ansvarig för ett missförhållande identifieras och ställs till svars.

Kravet på opartiskhet i sändningstillståndet innebär bland annat att en klart utpekad part som utsätts för kritik ska ges möjlighet att försvara sig. Om allvarlig kritik ges på flera punkter så ska parten erbjudas möjlighet att bemöta dessa.

Det är först efter att ansvarig part fått ge sin kommentar som vi vet om det insamlade materialet håller för publicering. Därför ska vi sträva efter få den ansvariges förklaringar så tidigt som möjligt. Strategi för ansvarsutkrävandet ska diskuteras både vid start- och mittmöte.

Vi ska vara generösa med bemötande och publicera den ansvariges bästa argument. Finns det dessutom annan förmildrande omständighet som är relevant ska även den tas med i reportaget.

Ibland uppstår problemet att en ansvarig part inte vill bemöta kritiken. Om vi då väljer okonventionella metoder - exempelvis fortsätter filma när ansvarig konfronterad

person ber oss sluta - förklarar vi vårt agerande för tittarna.

Om den ansvariga inte vill uttala sig gör vi vad vi kan för att redogöra för dennes argument så vitt de är kända. En parts vägran att uttala sig kan dock inte förhindra sändning.

Det är angeläget att så långt möjligt dokumentera försök att erbjuda ansvarig person en kommentar genom att referensbanda och notera datum och tid.

Inför publicering ska den som granskats informeras om exakta formuleringar i manus som kan uppfattas som kritiska. Deadline för ett sista bemötande ska då anges.

Kontakta gärna den ansvarige parten efter sändning för att få dennes reaktion på programmet.

Ifrågasätta alla

Vår grundhållning är att värna om den som drabbas av det missförhållande vi synar. Men denna persons trovärdighet stärks inte av hovsamma och okritiska frågor. Genom ett kritiskt förhållningssätt även mot den drabbade ökar trovärdigheten i reportaget. Detsamma gäller även när vi intervjuar experter och andra personer vars analyser eller åsikter överensstämmer med reportagets tes.

REDIGERING OCH PUBLICERING

Dra slutsats

Vårt uppdrag att blottlägga missförhållanden gör att varje reportage bör innehålla en slutsats om missförhållandets art och uppkomst, vem som är ansvarig för missförhållandet samt vem som kan rätta till det.

Ett granskande reportage utan slutsats riskerar att bli en ointressant uppräkningslista av faktauppgifter. Det är vår skyldighet att berätta för tittarna vad uppgifterna betyder och hur vi kommit fram till slutsatsen.

Kontrollera reportaget

Vårt program ska leva upp till kraven på saklighet och opartiskhet. Det åligger därför medarbetaren och redaktören att före publicering göra en noggrann genomgång av reportaget. Vid denna granskning ska sakuppgifter kunna verifieras med dokument. Här är frågor att ställa vid genomgången:

Saklighet

Är alla sakuppgifter korrekta?

Är alla påståenden välgrundade?

Saknas uppgift som kan vara väsentlig?

Opartiskhet

Ger vi en balanserad bild?

Tar vi ställning i någon fråga?

Får alla som kritiserats komma till tals?

Får kritiserad bemöta all allvarlig kritik?

Publicera namn

Vi har i uppdrag att granska personer i maktposition. En persons ställning i samhället är en viktig faktor vid bedömning av publicering av namn eller uppgifter som gör att en person kan identifieras. Enligt sändningstillståndet krävs det ett oavvisligt allmänt intresse för att hänsyn till den personliga integriteten ska få ge vika. Enligt lag kan en uppgift som innebär förtal publiceras om det är försvarligt och om uppgiften är sann eller om det finns skälig grund för den.

De komplicerade regelverken gör att varje fall måste bedömas för sig.

Aidentifiera ordentligt

Aidentifiering bör diskuteras i ett tidigt skede. Detta bland annat för att kunna ta hänsyn till aidentifiering redan vid inspelningstillfället. Aidentifiering måste göras omsorgsfullt. Det är inte bara utseende och röst som gör att en person kan identifieras utan också frisyr, kläder, smycken, tatueringar, rörelsemönster etc. Beakta också den miljö där inspelning sker så att den inte leder till att personen kan identifieras.

I särskilt känsliga fall bör den hemliga källan erbjudas möjlighet att få godkänna aidentifiering i bild och ljud. I sådana fall ska även möjligheten att använda skådespelare diskuteras.

Allt källskyddat material som lämnar redigering ska var aidentifierat.

Visa öppenhet

Vi ska visa öppenhet med hur vi arbetar. Det innebär bland annat att vi publicerar underlag till våra TV-reportage i UG-referens. När det är journalistiskt motiverat publicerar vi också andra delar av det redaktionella materialet på webbplatsen, exempelvis delar av en intervju som inte visas i TV.

Medge misstag

Vi medger när vi har gjort misstag i programmet. Ett sakfel ska rättas snabbast möjligt, ett så kallat beriktigande. Har någon inte fått bemöta kritik i programmet lämnas snarast plats för ett genmäle.

Korrigeringar publiceras också på vår webbplats under vinjetten "Rätt ska vara rätt". Där publiceras även Granskningsnämndens beslut rörande vårt program.

RIKTLINJER OCH REGELSAMLINGAR

Radio- och TV-lagen, Sändningstillståndet, Spelregler för press, radio och TV:

www.svt.se (klicka på "om SVT" – "företaget" – "lagar och regler").

MANUAL "LINE BY LINE"

"Line by line" genomförs på tisdag veckan före sändning.

Senast kl 13 dagen före ska manus och video vara tillgängliga för redaktören. Manus ska vara komplett, med alla uttalanden från medverkande och översättningar. Redaktören kallar till "line by line" och ansvarar för att alla ändringar blir genomförda.

Senast fredag veckan före "line by line" ska den granskade ha tagit del av de formuleringar i manus som innehåller kritik. Deadline för svar sätts till måndag kl 10, dagen före line by line.

Inför "line by line" ska reportern/teamet säkerställa att all dokumentation finns tillgänglig. Fotnoter och länkar ska användas.

Steg 1

1. Faktakontroll

Faktakontroll genomförs ostört med all relevant dokumentation tillgänglig.

Kan alla faktauppgifter verifieras?

Var extra noggrann med statistik. Kontrollräkna!

Är alla slutsatser väl underbyggda? Finns det skäl att tona ner eller att vässa formuleringen?

Även faktauppgifter presenterade av medverkande ska granskas.

Om felaktig formulering upptäcks – sök igenom hela manuset så att det inte upprepas.

2. Bemötanden

Har kritiserad part fått ta del av de exakta formuleringarna i den kritik som framförs?

Har kritiserad part fått svara på all kritik?

Är det rätt person som svarar på kritiken?

Är svaren korrekt återgivna?

Har parten fått framföra sina bästa argument (vid behov kontrollera i råmaterial)?

Om parten inte svarat på kritiken – har vi på annat sätt försökt få fram dennes argument?

Kan reportern dokumentera sina ansträngningar att få parten att svara?

Återger vi i reportaget att vi sökt personen?

3. Bild, grafik och namnskyltar

Är bildsättningen korrekt?

Är stavning av namn samt angivelse av datum-, tid- och plats korrekt?

Är statistik och annan information korrekt återgiven i grafiken?

(Om grafiken inte är färdig granskas manus till beställningen.)

4. Anonymisering

Säkerställ att personer som ska skyddas inte röjs i speak, bild eller ljud. Var extra noga med dokument i bild. Har avidentifiering i bild och

röstförvrängning vid ljudbearbetning godkänts av ansvarig utgivare?

5. Rättigheter

Är alla rättigheter säkrade? Har upphovsmän fått credit?

6. Helhetsbilden

Slutdiskussion:

Är reportaget opartiskt? Saknas något eller någon? Känns något ryckt ur sitt sammanhang? Är tonen rätt i speakern eller omotiverat indignerad och anklagande? Känns tonen rätt i musiken?

Identifiera arbetsmetod, bildsättning eller formulering eller urval som kan vara tveksam.

Skulle uppgift eller person som är bortvald kunna påverka helhetsbilden?

Finns det förmildrande omständigheter som talar för den granskade? Var generös!

Finns det något som gnager?

Hur kan vi tänkas bli kritiserade efter publicering?

Steg 2

7. Översättningar

Granska översättning från SVT Undertext.

8. Nästa vecka-puffen

Är puffen godkänd av ansvarig utgivare?

9. Slutbesiktning

Reportageredaktören upprättar en lista på alla ändringar. Senast torsdag kl 13 veckan före sändning görs en samlad kontroll:

Är alla beslutade ändringar genomförda? Har andra ändringar gjorts?

Är grafiken korrekt?

På måndagen sändningsveckan görs ytterligare en kontroll: är avidentifiering genomförd?

Senast onsdag eftermiddag kontrolleras översättningen.

10. Avstämning

Efter avslutad line by line (1-6) rapporterar reportageredaktören till ansvarig utgivare.

Programredaktör ansvarar för faktakontroll av löp- och programledardelar.

Planeringsredaktör ansvarar för faktakontroll av trailer och material i marknads-föring till andra redaktioner.

Reportageredaktör ansvarar för faktakontroll av webbtex som kopplas till TV-reportage. Planeringsredaktör ansvarar för faktakontroll av övriga webbtexter.

ARBETSBEKRIVNING

Alla medarbetare

- Följer riktlinjerna och deltar aktivt i de interna diskussionerna.
- Medverkar till att skapa ett positivt arbetsklimat.
- Bidrar till projektets utveckling med idéer och förslag.

Intake

- Ansvarar för redaktionens idéarbete och håller i den första fasen i varje grävprojekt. Beslutar om startmöte och kallar deltagarna.
- Ansvarar för programmets säsongsplanering. Ger reportrar och team beting.
- Säkerställer att hela landet granskas.
- Bedriver uppsökande verksamhet för att ta vara på den kompetens och de idéer som finns inom och utom SVT
- Ansvarar för tipshantering.

Reportageredaktör

- Arbetsleder reporter eller team utan producent.
- Involverar fotograf och redigerare i tidigt skede.
- Ansvarar för att arbetet planeras så att mertid och helgarbete minimeras.
- Ansvarar för intag av fotografier med kort varsel.
- Godkänner motiverad mertid.
- Kallar till mittmöte och LBL och för protokoll.
- Ansvarar för faktakontroll av webbtexter kopplade till granskningen.
- Kallar till utvärdering och för protokoll.
- Kontaktar vid behov ansvarig utgivare.

Programredaktör

- Ansvar för programmets disposition.
- Ansvarar för innehåll och utformning av programstart och programledardel.
- Ansvarar för att dessa faktagranskas enligt LBL.
- Har final cut i samråd med ansvarig utgivare.
- Kontaktar vid behov ansvarig utgivare.
- Arbetsleder programledarteamet.
- Ansvarar för kontrolltitt och leverans av färdigt program.
- Deltar i mittmöten.

Digital redaktör

- Ansvarar för att utveckla Uppdrag granskning online.
- Leder arbetet vid webbdesken.
- Initierar granskningar exklusivt på de digitala plattformarna.
- Ansvarar för publiceringsplan digitalt.
- Ansvarar för faktakontroll av material som inte är kopplad till TV-publicering.
- Ansvarar för marknadsföring.
- Deltar i mittmöten.
- Kontaktar vid behov ansvarig utgivare i publicistiska frågor.

Kontaktredaktör

- Bokar mittmöte och LBL.
- Ansvarar för intag av fotograf med kort varsel (inom fem dar).
- Godkänner mertid.
- Kallar till utvärdering och för protokoll.
- Kontaktar vid behov ansvarig utgivare.
- Ansvarar för att beslutade LBL-ändringar blivit genomförda.
- Ansvarar för faktakontroll av webbtexter

Producent

- Kontaktar expertdesk och ansvarig utgivare vid behov.
- Är arbetsledare för teamet. Säkerställer att UG:s riktlinjer efterlevs.
- Får efter startmöte ansvaret för reportagets genomförande: planering av arbetet och förberedelse inför mittmöte och "linebyline".
- Involverar fotograf och redigerare i tidigt skede.
- Ansvarar för att deadline respekteras.
- Ansvarar för att manus är klart före redigering.
- Ansvarar för att arbetet planeras så att mertid och helgarbete minimeras.
- Ansvarar för att dokument och källhänvisningar är lätt tillgängliga för LBL och UG-referens.
- Ansvarar för att beslutade LBL-ändringar blir genomförda.
- Ansvarar för faktakontroll av webbtexter

Reporter

- Bedriver eget självständigt idéarbete.
- Respekterar deadline och beting.
- Rådgör med producent/reportageredaktör innan mertidsarbete inleds.
- Dokumenterar sitt arbete noggrant under hela processen.
- Skriver manus före redigering.
- Förbereder LBL-manus med fotnoter och hyperlänkar.
- Konsulterar redaktör när kontroversiella metoder övervägs.
- Skriver när det är möjligt webbartiklar, ex uppföljande nyheter till egna granskningar
- Håller sig ajour med utvecklingen av nya arbetsmetoder.

Fotograf

- Ansvarar för bildtänk.
- Bidrar till att programmets formspråk utvecklas.
- Håller sig ajour med den tekniska utvecklingen.
- Säger ifrån när något upplevs som fel i arbetet på fältet.
- Låter kameran rullar när något händer.
- Gör stora ansträngningar för att få fram bildbevis.

Bildpolicy

Bildjournalistiken på Uppdrag granskning ska vara av hög kvalitet för att:

- Öka trovärdigheten
- Fängsla tittaren
- Öka förståelsen
- Stärka identifikationen

Uppdrag granskning ska tydligt skilja sig från nyhetsreportage och andra enklare snabbproducerade produktioner. Vi ska lyfta det dokumentära i varje reportage och fotoarbetet ska vara av hög dokumentär kvalitet.

Ax till limpa

Vårt mål är att det ska finnas en huvudfotograf till varje reportage. Vi ska också arbeta mer "från ax till limpa" för att på så sätt minska spretigheten i det färdiga resultatet.

Huvudfotografen ska medverka vid uppstartsmötet för att lyfta bildfrågan och hitta de svarta hålen; de delar av berättelsen som inte har självklara bildlösningar. Redan under denna fas ska vi försöka hitta lösningar till de svåra bilderna. Det är också under denna fas som vi ska tänka scener och andra möjligheter till dokumentärt material. Det är det dokumentära som ger reportaget liv.

Före första inspelningstillfället ska reporter och fotograf ha enats om huvuddragen i reportagets form och estetiska uttryck och vilket tekniskt inspelningsformat som ska användas.

Synksituation

Vid de tillfällen då vi har kontroll bör vi vid bokandet av intervju meddela att fotografen anländer 45 minuter före utsatt tid för att rigga. Vi bör även se till att boka ett stort rum. Väl på plats, om möjlighet finns, så ska vi självklart vara flexibla och alltid försöka hitta den bästa inspelningsplatsen.

Kort skärpedjup vid kontrollerade intervjuer/ansvarsintervjuer är att föredra då bilden blir mer ren och får ett större djup. Intervjuobjektet ska träda fram i rutan för att ge största möjliga kontakt med tittaren. Personen ska inte tryckas

upp mot vägg eller bokhylla.

Båda ögonen och gärna båda öronen skall synas. Blickriktningen så nära kameraaxeln som möjligt.

Ljussättning

Vi ska försöka eftersträva verkligheten så mycket så möjligt. Våra synkbilder ska ha ett naturligt och icke artificiellt ljussatt utseende. Använd befintligt ljus i mesta möjliga mån och komplettera med de lampor som behövs för att få ett mjukt och naturligt huvudljus på intervjupersonen. Det får inte vara uppenbart för tittaren att vi har med oss en massa lampor. Det ska kännas att vi är i verkligheten och inte i en studio, samtidigt som intervjubilderna ska hålla högsta estetiska klass.

Ljud

Vi måste tänka på ljudmiljön. Vid kontrollerade situationer, se till att inte göra intervjuer i störande miljö. Fotografen sköter "myggandet" på intervjuperson samt på reporter. Vi måste se till att ljudet är rätt inställt och att myggen sitter på rätt plats. Vi ska vara lika noga med placeringen av myggen på reportern som på intervjupersonen. Myggen skall sitta mitt på bröstet, "tre knappar ner på skjortan". Vi får inte lita på att myggen som sitter på reportern ska ta upp ljudet från andra personer i en scen. Vid sådana situationer måste vi använda oss av ytterligare en mikrofon.

Gestaltning

Mer tid och tanke måste ägnas åt gestaltning. Det duger inte med "tjänsteman går i korridor" eller "minister hämtar bok ur bokhylla som han intresserat bläddrar i" eller "någon som idogt arbetar vid sin dator". Ta reda på vad som är på gång efter intervjun. Kanske finns det äkta jobbaktiviteter att dokumentera?

Rekonstruktion

Det händer att vi måste återskapa händelser för att kunna berätta en historia. Gör ett bildmanus innan ni åker ut och tänk noga igenom vad ni vill ha med er hem. Ett tips är att lämna ganska mycket åt tittarens fantasi.

Att använda rörelseoskärpa, närbilder på detaljer eller låta handlingen utspela sig i oskärpa i bakgrunden är några exempel på vad man kan göra. Berätta med bilder och miljöljöd då det är svårt att få det att fungera med bärande dialoger.

Intervju i konferensrum

När vi ska träffa myndigheter, företag eller politiker, hamnar vi ganska ofta i trånga och tråkiga konferensrum. Om möjligt, se till att få undersöka resten av lokalerna. Ofta är de allmänna utrymmena mer bildmässiga än konferensrummen.

Om det trots allt inte finns någon annat rum/ utrymme tillgängligt, vad gör man då?

Här är ett konkret exempel på en lösning som fungerar för intervjuer i den mycket vanliga typ av konferensrum som har fönster längs ena väggen.

Konferensrummet på Migrationsverket var litet och ganska dunkelt. Just denna dag var en mulen dag och ett mjukt jämnt ljus strömmade in genom fönstren. I det här fallet flyttades konferensbordet bort från fönstren för att få mer plats mellan fönster och bord för intervjuperson, reporter, kamera och lampor. Intervjupersonen placerades ungefär där den andra stolen från höger står, rakt under tavlan, på fönstersidan av bordet.

Alla befintliga lampor i rummet släcktes för att undvika blandljus. Här användes istället två lampor för att ljussätta.

Under denna intervju användes det naturliga ljuset från det högra fönstret som huvudljus men förstärktes med en dimbar LED-lampa (Prompter people MB512) med två lager frost för att mjuka upp ljuset så att det skulle matcha det mjuka ljuset utifrån. LED:en stod i hörnet till höger om det högra fönstret. På ett litet stativ på bordet sattes ett bakljus (liten kamera-LED-lampa, Litepanels micro Pro, ungefär där telefonen står på bordet) snett uppifrån för att få lite bättre täckning av den mörka kavajen och lite lättning. Fotografen använde ett fast Samyang 85 mm t1.5 objektiv (kamera med Super35-chip) och stor bländaröppning för att

Fotograf: Ola Christoffersson

få ett riktigt kort skärpedjup. Detta för att bli av med den tråkiga bakgrunden. Med riktigt kort skärpedjup kan man bygga en bakgrund av ljus, ytor och färger istället för synliga objekt. Fotografen använde sedan lampornas dimrar och persiennerna för att reglera ljuset och få en bra balans mellan det naturliga ljuset och lamporna. Detta är viktigt för att lamporna inte ska ge en artificiell look utan bara förstärka det befintliga ljuset. Börja med att se till att få rätt ljuskaraktär och exponering i ansiktet och anpassa sedan de andra ljuskällorna för att få balans i bilden.

I synkbilden ser man det bortre fönstret till höger i bild och tv-skärmen till vänster om intervjupersonen.

Programledare

Viktigt att ta etableringsbilder vid intervju för att visa tittaren vart vi befinner oss. För tittaren kan det annars kännas som att man kastas in i en klaustrofobisk intervjusituation med talking heads. Försök om möjligt att filma redan vid intervjupersonens entré för att skapa en naturlig etableringsbild.

Tänk på att ta många klipp- och lyssningsbilder vid ansvarsintervjuer. Placera om möjligt inte intervjuperson/programledare på ett sätt som gör att man tvingas ligga på för tät bild. Blir fult och oharmoniskt för tittaren. Jobba mer med utsnittet vid intervju. Halvbild, halvbild, halvbild, halvbild blir trist och dött i en femminuters-intervju.

Övrigt

Tillse att dokument i bild är maskade på förhand eller att de döljs vid inspelning.

Medtag puffskydd i flera färger då det inte är så snyggt när puffskyddet syns väl. Se till att inte ha synliga loggor på kläder eller exempelvis band till ackrediterings-brickor. Fotografen skall alltid ta en extra titt i kameran så att allt ser bra ut innan inspelningen drar igång. Kolla då att kläder och hår ser ut som det ska på programledaren.

Synliga loggor på kläder är inte tillåtna.

Bilder på medarbetare som bär stativ eller bagage ska undvikas, såvida inte situationen absolut kräver det.

